

ענג שבת

בס"ד

ערב שבת קודש

עלון דו שבועי

פרשת: כי תצא - כי תבא

י' באלול ה'תשע"א יוצא לאור ע"י העמותה להשרשת ערכים יהודיים לאומיים עליוילי נשמת בעלי, אבינו וסבנו הרב אורי דסברג ז"ל (09.09.2011)

עלון מס' 25 (1,048) (שנה עשרים וחמש)

מועדי השבת כי תצא

ער"ש מוצ"ש

י-ם	18.18	19.29
ת"א	18.33	19.31
ח'פ"ה	18.22	19.31
ב"ש	18.35	19.31
אילת	18.33	19.28

זמני היום והלימודים היומיים:

משבת כי תצא - יום ו'	אופק ת"א
עלות השחר	4.49 - 4.53
זמן הנחת תפילין	5.19 - 5.23
הנץ החמה (מישור)	6.22 - 6.25
הנץ החמה (הנראה)	6.26 - 6.30
ס"ז ק"ש מג"א	8.43 - 8.44
חצות היום	12.38 - 12.36
מנחה גדולה	13.10 - 13.07
שקיעת החמה	18.54 - 18.46
צאת הכוכבים ב'	19.44 - 19.36

דף יומי: חולין עו - פב

מועדי השבת כי תבא

ער"ש מוצ"ש

י-ם	18.09	19.20
ת"א	18.24	19.22
ח'פ"ה	18.15	19.21
ב"ש	18.26	19.22
אילת	18.24	19.19

זמני היום והלימודים היומיים:

משבת כי תבא - יום ו'	אופק ת"א
עלות השחר	4.54 - 4.58
זמן הנחת תפילין	5.24 - 5.28
הנץ החמה (מישור)	6.26 - 6.30
הנץ החמה (הנראה)	6.30 - 6.34
ס"ז ק"ש מג"א	8.44 - 8.46
חצות היום	12.36 - 12.33
מנחה גדולה	13.07 - 13.04
שקיעת החמה	18.45 - 18.37
צאת הכוכבים ב'	19.35 - 19.27

דף יומי: חולין פג - פט

לזמנים נוספים בכל הארץ שלח את המילת "זמן" ובקשתך למספר 1315.

לדוגמה: זמן שקיעה מתח בטבריה" את העלון ניתן למצוא באתר www.yeshiva.org.il

וגם באתר מורשת בקטגוריית עלוני שבת ב"מדידע יהודי" www.moreshet.co.il

י"ד העמותה והעורך ע"ד שימואל כהן כתובת: רח' בלוק 3, ת"א

טל: 03-5234063, פקס: 03-5234054

דוא"ל: smuladv@netvision.net.il

דפוס: אקסטרה פרינט 50-54-50-1700

הדיבור כאתגר

זכור את אשר עשה ה' א-להיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים: (דברים פרק כד, ט). הרבה ארועים מכוננים עבר עם ישראל במדבר עד אשר הגיע לארץ ישראל. מדוע אם כן מצוה אותנו התורה לזכור דוקא מקרה פרטי של אשה, חשובה ככל שתהיה, אשר נכשלה בחטא אשר ניתן למצוא בקלות חטאים חמורים ממנו בהרבה?

מסמיכות הענין לפסוק "השמר בנגע הצרעת" מסיק הרמב"ן כי "לפי דעתי שהיא מצוה עשה ממש, כמו זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ, ח), זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (שם יג, ג), זכור את אשר עשה לך עמלק (להלן כה, יז), כולם מצוה, אם כן גם זה כמותם. והיא אזהרה מלדבר לשון הרע, יצוה במצות עשה שזכור העונש הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה...". כלומר הזכירה המכוונת היא זכירת איסור לשון הרע והעונש הניתן עליו - הצרעת. אולם עדיין יש לשאול מדוע בחרה התורה להציג לנו את איסור סיפור לשון הרע דוקא בדמותה של מצווה לזכור? ומה מקום יש להשוות את זכירת השבת לאיסור לשון הרע, שם העיקר לכאורה הוא להמנע בפועל מדיבור מייק?

אור החיים הקדוש כותב כי משמעות הסמיכות של זכירת מעשה מרים לאיסור מחיקת וטשטוש סימני הצרעת הנכלל בפסוק "השמר בנגע הצרעת" היא כי כאשר אנו מטפלים בלשון הרע עלינו לטפל בשורש הבעיה ולא בסמפטומים שלה. לשם הבנת שורש הבעיה עלינו לחזור לרעג בריאת העולם בכלל והאדם בפרט:

כאשר נברא האדם נברא הוא עם כח הדיבור אשר הוא הנותן לו את משמעותו ויחודיותו: "ויהי האדם לנפש חיה" מתרגם אונקלוס "לרוח ממללא". חיותו של האדם היא יכולת הדיבור שבו. כח הדיבור אינו דבר ממנו צריך להשמר ולהזהר, אלא בו טמונה יכולתו של האדם להתעלות. אמת, ישנם בעלי חיים אשר יכולים להעביר מסרים כאלו ואחרים מאחד לשני, אולם היכולת להעביר רעיונות מורכבים מאדם לאדם, היא המאפשרת לאדם לחשוב בחשיבה מופשטת, היא הנותנת לאדם את היכולת להתקדם ולהתעלות מחוץ לנטייתו ולידיעתו האישית, היא היוצרת את הזכרון הלאומי. היא המאפשרת לדבר על אנושות מתפתחת ומתעלה, על קירבת א-לקים ועל תשובה של העולם כולו למקורו. מבלי הדיבור המורכב והמשמעותי ההתפתחות היתה מתבצעת כמו אצל בעלי החיים בדרך של ברירה הטבעית ותו לא.

כאשר האדם מדבר לשון הרע האדם לוקח את הכח העצום הזה ומשתמש בו לרע, במקום לקדם - הוא נסוג, במקום להתעלות - הוא מדרדר, במקום לבנות - הוא הורס. הרס זה אינו משפיע רק על האדם עצמו או על זולתו. הרס זה משפיע על המציאות כולה המתדרדרת עם האדם ומתרחקת ממטרתה ומא-לקיה.

המנעות מלשון הרע אינה רק התרחקות מנזק אלא קשורה היא לכל העשייה החיובית המתרחשת בעולם ואת עשייה זו יש לזכור ולהזכיר. איסור לשון הרע אם כן אינו אלא הצד השני של המטבע לכל העשייה החיובית המוטלת עלינו לעשות עם הדיבור ולכן נזכר הוא בצורה של מצות זכירה. האתגר הגדול במצות לשון הרע אם כן אינו רק לא לומר אלא מה כן לומר: כיצד ניתן לקדם נושא, לשכנע, לדחוף למימושה של אג'נדה, לתמוך במועמד מסויים וכדומה, וזאת באמצעות דיבור בונה ויעיל אשר אינו מציג את הצדדים השליליים שבדברים בהם איננו מעוניינים, אלא את הצדדים החיוביים אותם אנו באים לבנות.

הרב אורי סדן, רב מושב נוב רמת הגולן

לכל אדם יש מסלול מתוכנן ואפילו שיגרתו. דבר חיצוני שפוגש אותו מוציא אותו משלוחו ולעיתים אף מוציא אותו ממסלולו. אדם הולך לתומו בדרך והואה למרוחק שור ושה נדחים או כל אבידה אחרת מישראל. מה יעשה? יעשה עצמו שאינו רואה (רש"י) או יראה ואף על פי כן יעבור על פני האבידה כפי שיתר האנשים עשו? (אבן עזרא). זה המצב הרגיל של אדם שיצא בבקר מהבית ליום מתוכנן ורגיל. מה? שישנה מדרכו? שיסיט עצמו מהשגרה? לטובת מי, והרי כולם ממשכימים ללכת ולא עוצרים!

"לא תוכל להתעלם" מצוה התורה! "לא תראה את שור אחיך או שיו נדחים והתעלמות מהם, השב תשיבם לאחיק" (כב, ג). הרמב"ן: "שברחו ממנו והרחיקו". לא נמצא מתחת לפנס לידך וגם לא אצל השכן, אלא באבידה שהרחיקה ויש טרחה גדולה להשיבה לבעליה, אף על פי כן יעשה מאמץ לעזרה. הרצון של האדם הוא לעשות כפי שר' אברהם אבן עזרא מרמז: "כתבירי". לא חסרים אנו, בעיקר בדור שלנו, לב רע, צרות עין ואדישות לסבל הזולת. בשנים האחרונות נוסף גם המושג זכויות הפרט, חוקי האזרחות, הריצה אחרי עגל הזהב והעשייה לביתך. אז מה לך ולטטיה מהמסלול האישי החם הנכון והמתוכנן. התורה מצוה אותנו לא להיות אגואיסטים. יהודי אתה חי בתוך ציבור לא רק בבעיה שלך. כיהודי אתה צריך לגלות מעורבות ואיכפתיות.

"וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה" (כו, יח). בואו נשנה את המציאות שמכתיב לנו העולם המודרני, אשר נראה כי סיסמתו העיקרית היא - התעלם. חיה את חייך ואל תתערב בחייהם של אחרים, מקלעת למקרה בדרך - אל תפריע לעצמך סלק אותו כמו שאתה מסלק יתוש.

כמו שמימד האחריות ההדדית מתפרץ בימי מלחמה וקושי כך הוא צריך לא להפנות עורף גם בימי שלום ובחי היום יום. ימים אלה של אלול, ימי חשבון הנפש של ראש השנה ויום כיפור יש בהם כח להוציא אותנו מהאגואיזם ולעשות אותנו טובים ואכפתיים יותר אחד לשני.

במסגרת המאבק בתאונות הדרכים החליטה מערכת "ענג שבת" להקדיש פינה הקשורה לפרשת השבוע בנושא

"ונשמרתם לנפשותיכם - בין הרצוי למצוי"

החל מפרשת בראשית תשע"ב ואילך: ברצוננו לשתף את הקוראים בכתיבת המאמרים. כל מאמר יהיה בן כמאתיים מילים. אנחנו מזמינים את ציבור הקוראים לפנות אלינו עם הצעות, רעיונות, וכתובת מאמר. נא להעביר אלינו את ההצעות באמצעות האימייל. ניתן לתאם מראש כתיבת מאמר לפי פרשת השבוע.

נא לשלוח כתובת: **נא לשלוח כתובת: פרשת השבוע**

בס"ד

מפעל תפילין

יצור בתי תפילין

גסות מהודרות בכל הנוסחאות

77 זיס 77

בהשנחת הרב משה שאול קליין שליט"א מו"צ בבר"ץ דמון הגר"ש ואונר שליט"א.

בדיקת חפילין ותיקונים

במקום עורכים בדיקת מחשב למזוזות, פרשיות וכו'.

לפניה, להתייעצות ולהזמנה: 09-8870673

מראת כאב ניידת: בפריסה ארצית

טיפול בכאבים בשיטת: **מזותרפיה**

ע"י רופא מרדים בכיר, מומחה לטיפול בכאב. תגובה חיובית מתקבלת כבר לאחר 16 שעות.

ללא שום השפעה שלילית!!!

אין מניעה להשתמש בשיטה זו במטופלים הסובלים ממחלות נלוות או בנשים בהריון!!!

ד"ר **Fake דוידוביץ'**

לתאום בגישה: 052-5851115

נאות דשא נופש, אירוח ותרבות ארגון שבתות עיון ושבת חתן

ראש השנה תשע"ב	סוכות תשע"ב	סוכות ושבת "בראשית"
כ"ט באלול תשע"א - ג' בתשרי תשע"ב 28/9-1/10/11 (3 לילות - 4 ימים)	קבוצה בלעדית! י"ד-י"ח בתשרי 12-16/10/11 (4 לילות ראשונים - 5 ימים)	י"ד-י"ז בתשרי תשע"ב 12-22/10/11
במלון המפואר "משכנות דניאל" יפו	בבית הארחה המפואר בית וגן	במלון המפואר "דן" ירושלים
שני מניינים ■ אירוח כיד המלך ■ שעורים והרצאות ■ רבנות מהדרין ירושלים ■ פנסיון מלא	שני מניינים ■ אירוח כיד המלך ■ רבנות מהדרין ירושלים ■ פנסיון מלא בשבת ובחג	במלון: סוכה, בית כנסת, חזן, נציג קבוצתי מוצרי מהדרין ■ אפשרות לחלק מהימים, מינימום שני לילות. ■ אפשרות לבסיס אירוח: BB/HB/FB

שמעון: נייד 052-3611441, פקס 08-9268663

דיני השבוע ומנהיגו

שבת פרשת כי תצא

ההפטרה: "רני עקרה" (ישעיהו מ, א).

במנחה פרקי אבות: ב'

שבת פרשת כי תבא

ההפטרה: "קומי אור" (ישעיהו ס, א).

במנחה פרקי אבות: ג'-ד'

לקראת הימים הנוראים

זמן אמירת סליחות

הזמן המובחר ביותר לאמירת סליחות הוא קודם עלות השחר. אך ברוב המקומות לא מקפידים בכך (מטה אפריים תקפא, יא. גם המשנה ברורה בהלכות הסליחות מצייין זאת). ביום הראשון, כשמתחילים בסליחות, מקדימים כדי לומר את הפזמון "במוצאי מנוחה", "בזעקתם בעוד ליל", "ורצה עתירתם בעמדם בלילות", לזעוק ולעתור דוקא כשעדיין עוד לילה. מכל מקום אם לא אמרו הסליחות בעוד ליל או לפני עלות השחר אפשר לומר לאחר מכן אלא שעליו לדלג על התיבות המזכרות "עוד ליל" או "באשמורת הבקר" וכו', שלא יהיה נראה כדובר שקר.

גם מי שקשה לו להשכים קודם עלות השחר יכול לומר סליחות כבר מוצאת הלילה ואילך. אך קודם לכן אין לומר סליחות (משנה ברורה תקסה, יב. שערי תשובה תקפא, א)

ברכות השחר קודם סליחות

קודם לאמירת סליחות בעלות השחר יש לברך ברכות התורה (משנה ברורה מו, כז), ברכת על נטילת ידים, אשר יצר האלקי נשמה. אם קם לסליחות קודם עלות השחר, עליו לטול ידיו שנית לאחור עלות השחר, לאחר שגומר להגיד את הסליחות (אף אם עלה השחר לפני כן, באמצע אמירת הסליחות), אך לא יחזור לברך (משנה ברורה ד, יד וברמא שם וכן סעיף קטן לג). אבל אם הוא מתפנה אחר הסליחות, בסמוך לתפילה - יכול אז לברך על נטילת ידים (משנה ברורה ו, יא).

הראוי להיות ש"ץ לסליחות (ולמים נוראים)

לכתחילה יש לדקדק ולבחור ש"ץ לאמירת סליחות ולמים נוראים, איש הגון, גדול בתורה ובמעשים טובים, וראוי שיהיה בן שלושים (במשנה ברורה תקפא, יב מצייין שמגיל שלושים היה ראוי בן לוי לעבודה בבית המקדש, ותפילה כנגד עבודה), ויהיו לו בנים, שאז לבו נכנע יותר (משנה ברורה תקפא, א ברמ"א). בהמשך במשנה ברורה (שם ס"ק יג) אומר "מיהו כל ישראל כשרים להיות ש"ץ", אבל אומר שקודם כולם בן תורה וירא ושמים, רק שיהיה מרצה לציבור המתפללים. ואם יש חשש למלוקת לא יהיה ש"ץ, אף שמחת כן יתפלל אדם שפחות הגון, אבל מרצה לציבור (משנה ברורה שם).

הרמ"א ציין שיש מקומות נוהגים שש"ץ העובר לפני התיבה בסליחות, יעבור לפני התיבה בכל תפילות היום. (ראה גם משנה ברורה שם, יד). הנימוק הוא שלא יראה כאילו שמאלים בתפילות לעומת הסליחות, שרק להם יש לחזור אחרי הגון וגדול בתורה. לדעת המגן אברהם הוא אפילו קודם למוהל ולאבל בערוך השולחן (תקפא, ו) כתב שאין נוהגים מנהג זה.

כללי

ש"ץ לאמירת סליחות צריך להתעטף בטלית (משנה ברורה שם בס"ק ו) ויברך. אם מדובר על לפני הזמן (עד שיכיר את תבירו במרחק ארבע אמות), מוטב שיקח טלית מחבירו ויכוון דלוקחו רק לכבוד אמירת הסליחות, ואז יצא מספק ברכות, שבאופן זה לדברי הכל אין צריך לברך על הטלית (משנה ברורה יד, יא).

תקפא, ו).

ראוי להדגיש בענין הברכה על עטיפה בטלית: אם אין לו טלית של חבר, יתעטף בטלית שלו בלי ברכה, וכשיאיר היום ימשש בציציות ויברך עליה (משנה ברורה יח, ג ברמ"א וס"ק יא. תקפא בשער הציון ה). גם לאחר שהגיע זמן חיוב בציצית, במשך כל השנה, כשלוקח טלית של חברו, יכוון שלוקחו רק לכבוד אותו ארוע משאלו למלוש שבגינו לקח הטלית ולא התכוון לקנותו (כמו בנטילת ארבע מינים למשל), ואז לכל הדעות לא יברך עליה. טלית של בית הכנסת דינו כטלית שלו (משנה ברורה יד, יא). במשנה ברורה שם בביאור ההלכה שטלית של ציבור צריך לברך עליה. אך בהמשך הביאור ההלכה מוסיף שאפשר שאם התעטף בטלית של ציבור לזמן מועט מפני כבוד התורה (כמו לעליה לתורה במנחה בשבת) אין זה לבישה המחייבת לברך.

טוב לעמוד בשעות אמירת הסליחות (מטה אפרים תקפא, יח). **אין לומר י"ג מידות טרם הצות הלילה.** כמו כן **לא נופלים אפיים בלילה.** לכתחילה יש להמתין עד סמוך להניח החמה. מכל מקום יש מתירים לפול מחצות הלילה (שולחן ערוך קלא, ג. משנה ברורה יח"ט). אפשר, וכך צריך לנהוג, לומר את הפסוקים מבלי לפול אפיים טרם חצות.

המתפלל ביחידות יכול לומר כל הסליחות, מלבד י"ג מידות, אבל יכול לאמרה בניגון ובטעמים כקורא בתורה. גם את הבקשות הנאמרות בארמית לא יאמר המתפלל ביחידות, (משנה ברורה תקפא, ד). (ראה בהרחבה בעלון פרשת ראה).

עיקר התפילה: בעל לקט יוסף (חלק א, עמ' קכח) כתב מדרשה של רבו: "ואמה, מקצת בני אדם עומדים לסליחות ואחר כך הולכים לצרכיהם, או ישנים ולא באו לבית הכנסת לברכו ולקדושה. הם טועים, כי התפילה בכל יום באה במקום התמיד, והיא עיקר יותו מהסליחות, כי הסליחות אינם באים רק כדי שיהא התפילה רצונו..."

תקיעת שופר

מיום השני של ראש חודש ב-א' באלול התחלנו, כמנהג הנפיון, לתקוע בשופר. בכל יום אחרי תפילת שחרית. כדי להזכיר את העם על יום הדין הקרב ובא ולעוררם לתשובה, שכן טבע קול השופר להחריד הלב. הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ג, הלכה ז): אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר - עורר עורו ישנים משנתכם, והקיצו נדמים מתדומתכם - וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, חסרו בוראכם'.

ידוע כי כבר בשנה הראשונה לצאת בני ישראל ממצרים, כשעלה משה רבינו להר בראש חודש אלול לקבל את הלוחות השמים, תקעו בשופר במחנה - להדיע לכל ישראל, שמשנה עלה למורם - שלא יבאו לטעות עוד אחרי עבודה זרה. וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו): "בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה: עלה אלי ההר' (דברים א, א), והעבירו שופר בכל המחנה שהרי משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה אותו היום באותו שופר, שנאמר (תהלים מז, ו) 'עלה אלקים בתרועה', ועל כן התקינו חכמים שיהיו תוקעים בשופר בראש חודש אלול בכל שנה ושנה'. מכאן נהגו לתקוע בראש חודש אלול, כדי להזכיר את עלייתו של משה להר, אחרי ששב בני ישראל מחטא העגל, ולסוף ארבעים יום נחכפר להם ומיתנו להם בראש הלוחות השניים. המקובל במנהג זה הוא שתוקעים לאחר התפילה תקיעה-שברים-תרועה-תקיעה.

אך יש נוהגים לתקוע: תקיעה-שברים-תרועה-תקיעה, תקיעה-תקיעה-שברים-תקיעה, תקיעה-תרועה-תקיעה.

גלגולו של ביטוי

דר' דניאל מלאך

בן סורר ומורה

בן אשר אינו שומע בקול הוריו גם לאחר התראות ויסורים, במיוחד הוא זולל וסווא, בן רשע כזה מכונה "בן סורר ומורה" (כא, יח). הביטוי משמש לראש בן רשע, או אף אנשים כמגורים הנמשכים אחר זלילה וסביאה: "לך אכול בשמחה והתענג בתענוגים ברבורים ושלו חגים, בכל יום יום עשה לך חגים, בהיתר והכשר גמור, ולא ידעים ולא מדיעים שהתאהו והתענגו בנצח הוא טריפה ואסור לנו, והוא מנעה בן סורר ומורה זולל וסווא דר"ו (ש"ת משנה הלכות יג, קעח).

השתמשו בביטוי כנגד רבנים שהורו שלא כהלכה. בזמן הפולמוס על ספרי הרמב"ם, כך כינו מגיני הרמב"ם את החולקים והמכפישים את "מורה נבוכים": "קמו ברזב זוזנם, ודרכו את לשונם, קבר פתוח גרום, ויחלקטו כל איש סורר ומורה..." (מכתב הנשיאים פי חסדאי להגנת מורה נבוכים, מדפס בישוון, המאסף עמיי חכמת ישראל, סך שמיני, עמ' 48, 1875). רבנו תם חולק על רבנו אפרים בעניין שמרי עי"ם, ומנגה את הרבנים הפוסקים כרבנו אפרים להיות: "וכטב ר"ת המורה יורה כבן סורר ומורה, ועלי יערה רוח הבורא" (תוספות עבודה זרה, לך, א ד"ה דודיא). דברי ר"ת אלו צוטטו ע"י רבנים רבים כנגד רבנים שפסקו לפי דעות שלא כהלכה. כגון: "המורה הורה, כבן סורר ומורה, ועליו רוח ממורם יערה, לקדש שם הנכבד והנורא, ולהורות כתורה" (ש"ת נדע ביהודה מהדורה תשי"א, יורה דעה, סימן קעח), או הרב וולדיברג האוסר לחלל שבת בשביל רפואות סגוליות וקמיעות אפילו לחולה שיש בו סכנה: "וכל מי שיעלה על דעתו להורות בזה איהו הוראת היתר, הרי תהא הוראתו כהוראת בן סורר ומורה, ועליו יערה רוח הבורא" (ש"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טו - קול' משיבת נפש פרק ח).

יש גם דוגמאות נגודת המחמיר במקום שאין להחמיר, ואז המשמעות של "סורר ומורה" היא "אוסר ומורה": "אם אינו ישר בעיניך פרוש מן הבשה. ומה לך לרדך אסור כולל לאסור על אחרים אסו. וכשם שאסור להתיר את האסור. כך לאסור את המותר. וסופו להתיר את האסור מדקדקיה רמות רוחא ויתירא. מי שמך לאיש סורר ומורה" (ש"ת שאילת יעבץ חלק ב סימן קב).

רב שרצה להתחנב להתייחס לצבא האמריקני נחשב בעיני פוסק אחד לסורר ומורה, כלומר, רב שהוא חוטא: "ולית דין צריך בשש שאם נכנס מעצמו ועבר על דברי תורה אין זה רב אלא מערב רב, ואינו מורה אלא בן סורר ומורה" (ש"ת משנה הלכות חלק ג סימן לה).

פרשת דרכים

יוסי דוד (מורה דרך מוסמך)
yossi.adi@gmail.com

יולך ה' אותך ואת מלכך

בחומת העיר העתיקה בירושלים, סמוך לשער שכם, יש פתח של מערה. היא מכונה בפי כל מערת צדקיהו והיא עמוקה וארוכה מאה: שמה של המערה נובע מדמיונם של אלו שהכירו את דברי חז"ל על חורבן ביהמ"ק הראשון: לקראת נפילת ירושלים בידי הבבלים, נס צדקיה המלך מהעיר במערה מילוט שהתחילה בהר והסתיימה בבקעת הירדן סמוך ליריחו. לרוע מזלו, צבי שניסה להימלט מצידים בבליים בור באותו תנב מילוט, גילה את סודו של צדקיה וכן הוא נפל בידי הכשדים. סופו המר מופיע בסוף ספר ירמיה.

המערה התגלתה באקראי כאשר ארז מחוקרי ירושלים, לפני יותר ממאה שנה, שוטט עם כלבו, והלו געלם. כאשר נמצא הכלב נחשפה גם מערה נשכחת זאת. מגיל המערה העמוקה הזאת קשרו את הספור לעיל עם מערה זו, שהיא המדרגות הרבות היחידות אל בסיסה כמעט ואינן נגמרות ונחזאי זוהי המערה עליה דיבר חז"ל. גם המעיין הנבטע באחת ההסתעפויות מזכיר את קיטתו ודמעותיו של ירמיה הנביא שצפה חזק על הרוחב הקרובים, שבלים רבים מסומנם במערה, והיא מרשימה בעומקה ובגובהה על אף שאינה מגיעה עד יריחו. היו שייחסו את סרייתה עם מאמציו של שלמה לבנות את בית המקדש הראשון, כך שלא ישמעו קולות חקפנות בו, ושאת חומרי הצמיחה הולבנים סיתו והביאו מאנן "הבונים חופשיים", שחשבו את שלמה המלך לאחד מהם, אמצו את המקום למפגשיהם וקיימו את טקסיהם במערה זו. כיום הדעה הרווחת היא שאת האבנים לבניית בית המקדש השני וכתליו חצבו ממערה זו בתקופתו של הורדוס לפני מעט יותר מאלפיים שנה.

סיפור ומעשה

פשט בילוגי תורשתי במצווה מופלאה

פרשת כי תצא ניתן ללמוד על השפעות גנטיות - תורשתיות וסביבתיות. מצוות שלח תשלח את האם משלבת את ההשפעות התורשתיות וסביבתיות כאחד. מצוות שלוח האם **עוסקת בהארכת חייו בעל הכסף** ולא כפי שנוהג לכוונה - בהפסקת חיים. להלן מספר הבהרות הקשורות להטלת ביצים:

- א. הטלת הביצים מושפעת משעות האור בזמן. כשסה"כ שעות האור מתארכות (מסויר עד יוני), מוח הציפור "מתרגם" כי עליה להכין קן, להטיל ולגודל על הביצים לבקיעת החוד הבא.
2. כשסה"כ שעות האור מתקצרות (מיולי עד דצמבר) "הפקודה" = החורף מתקרב, הפסיקי להטיל יותר האפרוחי החוד הבא לא ישאר זמן כדי לגדל ולשרוד את הנדידה והחורף.
3. הכונה נוספת לבעלי כנף, היא היכולת להטיל ביצים נוספות לאחר לקיחת הביצים שהוטלו ראשונות ואת כאלו אשר שעות האור הולך וגדל ואז יצב.
4. שינוי מקום הקן בתקופת ההטלה גורם גם הוא להפסקה בהטלה. לכן, התערבות חיצונית כגון לקיחת הקן תצריך במיית קו חדש, עד שזה יהיה מוכן הציפור תפסיק להטיל מהתקצרות שעות היום.
5. ככל שהביצה גדולה יותר האפרוח הבוקע ממנה גדול יותר. לאפרוח גדול יותר יתרון קיום מגדול.
6. על בסיס עובדות בילוגיות אלו תובן המצווה ושכרה: **"כי יקרא קן ציפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ"**.
7. התורה מגיירה מיקום: זבהלית במקום בו יכול להזדמן באופן מקרי = בדרך - מחוץ למקומות מגורים.
8. על עץ או בצידי השביל=הקן נמצא בטבע, מקום בו אין תאורה מלאכותית.
9. **"והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים"**. לכאורה הסדר צריך להיות: האם רובצת על הביצים או על האפרוחים, שהרי התהליך הוא שהביצים קודמות לאפרוחים. משינוי הסדר ניתן ללמוד על היתרון - מועד בו יש בקן אפרוחים וגם ביצים. מועד זה אפשרי בין אפריל ליוני.
10. **"לא תקח האם על הבנים"**. התורה אוסרת לקחת האם כי פעולה שכזו תמנע המשך קיום החוד הבא.
11. **"שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך"**.
12. א. כאמור יש גם ביצים. מדוע התורה מציינת כעת רק אפרוחים? ב. ידע כל המטפס על עץ או המרים דבר מה מהקרקע כי קל ונח לקחת כל (= הקן) עם תכולה (=אפרוחים) בהושטת יד מתחת לקו והרמתו. בלקיחת האפרוחים בלבד, קיים סיכון למערכת האפרוחים מהחוקתם ביד אחת. לשמירת החיות של החוד הבא אין חשיבות? ג. לקיחת הקן עם האפרוחים תאפשר להם התאוששות טובה יותר בהגעתם לבית הולדתם.
13. מדוע התורה לא מאפשרת את לקיחת הקן שהוא הרצוי להמשך קיום טוב יותר לאפרוחים? להבנת הדבר נסתייע בדברי רש"י (סנהדרין סה:): בפרושו השני למילים עיגאל תילתא: העגל הנולד שלישי חזק יותר מהעגל הנולד ראשון או שני. כך גם האפרוחים הבוקעים מהביצים הראשונות חלשים יותר מהבוקעים מהביצים הבאות, שמהם בקעים אפרוחים עם יתרון נוסף - הגודל נסכם:
14. *אי לקיחת הציפור והקן מאפשרים לציפור לחזור לקן להטלת ביצים נוספות. (תכונה טבעית).
15. *הביצים הבאות גדולות יותר ומאם בוגרת יותר. מביצים אלו יבקעו אפרוחים חזקים יותר מהקדמנים. (תכונה תורשתית).
16. *לאפרוחים החדשים נותר די זמן לגדול עד לנדידה וחורף. (השפעה סביבתית = זמן).
17. בהיותם חזקים יותר, הישרדותם בטבע משופרת משל האפרוחים הקודמים. (תורשתית וסביבתית).
18. בביצוע השלוח בדרך ללא סולם ואמצעים נוחים ללקיחת ביצים ואפרוחים, מרש זמן ומאמץ לשמירת המצווה לפי כלליה והגדרותיה בתורה.
19. המעיין בביצים או אפרוחים המזדמנים בדרכים, ולמרות אי הנוחות מוקדש זמן ומאמץ בהקפדה על קיום המצווה, הולקו גורם לחיובי טבעי לקיום החוד הבא ולכן יקבל שכר מותאים: "למען ייטב לך והארכת ימים".
20. יוסף כ"ץ מושב תמז - מטפס עופות, מביא הדברים בשם אביו: **צבי יהודה בן איטה**

